



Attract-SEE



ПРОЦЕНКА НА АТРАКТИВНОСТА НА ТЕРИТОРИИТЕ ВО ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА

*Резултати од проектот
„Атрактивност на територии
во ЈИЕ“*

СОДРЖИНА

1. ПРЕДГОВОР	5
2. ПРИЧИНИ ЗА РАЗВИВАЊЕ НА ПРОЕКТОТ „АТРАКТИВНОСТ НА ТЕРИТОРИИ ВО ЈИЕ“	7
2.1. ИДЕНТИФИКУВАНИ ПРОБЛЕМИ ВО РЕГИОНОТ НА ЈИЕ	7
2.2. ПРИСТАПИ КОН РЕШЕНИЕТО	8
2.3. ПАРТНЕРСТВО ВО ПРОЕКТОТ	12
3. ДОСТИГНУВАЊА И РЕЗУЛТАТИ НА ПРОЕКТОТ	14
3.1. Развивање на рамка за територијален мониторинг	14
3.1.1. Рамка за територијален мониторинг	14
3.1.2. Систем за територијален мониторинг	16
3.2. ОБЛИКУВАЊЕ НА ПРОЦЕСОТ НА ТЕРИТОРИЈАЛНА СОРАБОТКА.....	17
3.3. ТЕРИТОРИЈАЛНА АТРАКТИВНОСТ	18
3.4. РАЗВИВАЊЕ НА ОПШТО ПРИФАТЕНИ ИНДИКАТОРИ	20
3.5. КООРДИНАЦИЈА НА ПОЛИТИКИТЕ.....	29
3.5.1. Прирачник за процесот на координација на политиките.....	30
4. ДОДАДЕНА ВРЕДНОСТ И ИНОВАТИВНА КОМПОНЕНТА НА ПРОЕКТОТ	34
ЛИСТА НА КРАТЕНКИ.....	36
ОБЈАСНУВАЊЕ НА ЧЕСТО КОРИСТЕНИ ТЕРМИНИ	36
ЛИСТА НА ПАРТНЕРИ ВО ПРОЕКТОТ	37

1. ПРЕДГОВОР

Транснационалната соработка во рамките на проектот „Атрактивност на територии во ЈИЕ - Проценка на атрактивноста на териториите во Југоисточна Европа (ЈИЕ)“ премина во завршниот период на активности во 2014 година. Различни партнерски и набљудувачки организации интензивно работеа на две главни теми - воспоставување на заеднички систем за територијален мониторинг и подобрување на процесот на координација на политиките. Мојам да кажам дека двете години на предводење на активностите во проектот „Атрактивност на територии во ЈИЕ“ обезбедија фасцинантен асортиман на настани и активности кои нудат широка размена на знаења и дискусија на различни теми во рамките на територијалниот мониторинг.

Во врска со развивањето на заеднички систем за територијален мониторинг, се фокусиравме врз потребите на креаторите на политики и носителите на одлуки во Југоисточна Европа. Бидејќи проектот се базира врз реалните потреби изразени од креаторите на политики и носителите на одлуки, ние развивме алатки и пристапи со кои ќе им се овозможи на креаторите на политики да го подобрат квалитетот на развојните одлуки. Спроведовме конкретни мерки, како што е развивањето на заедничката рамка за територијален мониторинг и на акционите планови за формирање на системи за територијален мониторинг во вклучените региони. Изработивме транснационални, како и национални и регионални извештаи за квалитетот и атрактивноста на териториите. Секој партнер во проектот подготви Национален извештај за територијална

атраktivност (осум извештаи) со помош на заедничка методологија и врз основа на овие извештаи, изработивме интегрален извештај за земјите-партнери/регионите (Транснационален извештај за територијална атраktivност). Овие извештаи се наменети да бидат „нулти извештаи“ за идните компатибилни системи за мониторинг кои го покриваат регионот.

Транснационалните работилници и работилниците со вклучување на заинтересираните страни, организирани од страна на партнерите на проектот во земјите од Југоисточна Европа доведоа до создавање на мрежи меѓу чинителите или до јакнење на постојните мрежи, како и до подобрување на координацијата на различните развојни и секторски политики. Сите партнери се согласуваат дека достигнуваме ниво на подобрување на процесот на координација на политиките кое ќе доведе до поголем број високо-квалитетни одлуки засновани врз сознанијата за териториите, па така, и до поефикасно спроведување на целите на територијална кохезија.

„Атраktivност на територии во ЈИЕ“ организираше и учествуваше во неколку настани, на кои ги претставивме нашите исходи и резултати.

Во текот на имплементацијата на проектот, заради реализација на планираните резултати и постигнување на целите на проектот, работевме на идеи за нови проекти во иднина. Нашите заеднички резултати ќе се искористат како платформа за нова трансационална соработка.

Ви посакуваме пријатно читање,

Блаж Барборич,
во име на водечкиот партнер,
Заводот за геодетски работи на
Словенија.

2. ПРИЧИНИ ЗА РАЗВИВАЊЕ НА ПРОЕКТОТ „АТРАКТИВНОСТ НА ТЕРИТОРИИ ВО ЈИЕ“

2.1. ИДЕНТИФИКУВАНИ ПРОБЛЕМИ ВО РЕГИОНОТ НА ЈИЕ

Во сите земји на ЈИЕ станува сè појасно дека остварувањето и спроведувањето на целите на територијална кохезија е загрозено од слабата координација меѓу креаторите на политики во различни сектори и меѓу различните нивоа на администрација. Поставените цели во политиките на ЕУ и во транснационалните стратегии може да се исполнат само со помош на интегрирано планирање на развојот врз основа на докази и имплементација на национално, регионално и локално ниво.

Во областа на територијалниот мониторинг, многу разни активности и проекти веќе се започнати и спроведени. Постојат многу добри практики, но на национално и регионално ниво во земјите од ЈИЕ сè уште има **недостиг од знаење, усогласени методологии и ефикасни алатки за мониторирање на актуелниот статус на територијалниот развој и трендови**. Исто така, постои и недостиг на нормативни решенија за формирање на техничка рамка/систем за мониторинг - недостиг на поволна правна средина. Ова резултира со ограничено разбирање на територијалниот развој меѓу креаторите на политики, како и со недостаток на свест за тоа како секторските политики може да влијаат врз територијата во целост.

За да се минимализираат несаканите ефекти врз развојот на териториите во ЈИЕ, потребен е процес на политики заснован врз докази, вклучувајќи и следење на актуелната состојба и трендови. Со цел да се постигнат низата цели на територијална кохезија, **неопходно е во процесот на мониторинг да се вклучат креаторите на секторски политики и носителите на одлуки**, и како активни учесници, и како целна група на која ѝ е потребна поддршка во разбирањето на конкретните територијални ефекти од нејзините политики.

Ефективните процеси на развој се потпираат врз соодветно знаење за териториите засновано врз современи и готови одговори на релевантните прашања за актуелните трендови и двигатели на територијалните промени. **Проектот „Атрактивност на територии во ЈИЕ“ се осврна на следниве конкретни проблеми:**

- **немање заеднички методологии/инструменти** меѓу планерите на територијалниот развој за анализа на состојбата и трендовите на нивните територии. Ова е особено важно во транснационален контекст и резултира со недостаток на усогласени територијални податоци и алатки за мониторинг заради поддршка на одлуките на креаторите на политики.
- **немање интегрирано и заедничко разбирање и сознанија за актуелните трендови** на територијата и за територијалната димензија на развојните политики меѓу различните креатори на политики и различните нивоа на администрација.
- **недостиг од знаење и вештини на експертите за територијален развој** при соопштување на територијалните трендови, што резултира со несоодветно информирање на креаторите на политики и администраторите околу територијалните трендови.
- **несогледување на територијалната димензија** при развивањето политики и имплементацијата од страна на креаторите на политики и носителите на одлуки.

- немање координација меѓу креаторите на секторски политики и меѓу различните административни нивоа при развивањето и спроведувањето на политиките.

2.2. ПРИСТАПИ КОН РЕШЕНИЕТО

Целта на проектот „Атрактивност на територии во ЈИЕ“ беше да се воспостави рамка за територијален мониторинг и координација на политиките, како и алатки со кои креаторите на политики и носителите на одлуки ќе може да го подобрат квалитетот на своите развојни одлуки. Земајќи ја предвид ограничената временска рамка на проектот, неговиот опфат беше стеснет на „територијалниот квалитетот и атрактивноста“ како заедничка, релевантна меѓусекторска тематска област. Територијалната атрактивност беше избрана како тема што е поширока од локалните проблеми и тесните секторски интереси, која бара поширок територијален опфат и заеднички решенија или акции.

Беа преземени следните чекори:

- идентификација на **заедничкиот** територијален развој и релевантните **проблеми/предизвици** во процесот на градење политики во транснационалното подрачје на ЈИЕ;
- утврдување на заеднички **индикатори за мониторинг на територијалниот развој** според карактеристиките на различните основи за информирање;
- воспоставување на усогласена рамка за **просторен мониторинг заснована врз докази** и применлива во поширокиот регион на ЈИЕ, со која е можно да се утврдат и да се разберат состојбата и трендовите на двигателите на територијални промени;
- оцена на статусот на територијата и **утврдување на трендовите**, со посебен осврт на територијалниот квалитет и атрактивност;

- подигање на **свеста кај креаторите на политики/носителите на одлуки** за важноста на координацијата и согледувањето на територијалната димензија при изработката и имплементацијата на политиките;
- зголемување на **знаењата и вештините** кај експертите за територијален развој околу поефикасно комуницирање на информациите за територијалниот статус и трендови до релевантните креатори на политики/носителите на одлуки, со цел да се постигне подобрена интеграција на политиките;
- воспоставување на рамка за процесот на координација на политиките во секоја земја, која ќе биде поддржана со **вмрежување на релевантните креатори на политики/носителите на одлуки**;
- координација на процесот на подготовка/спроведување на политиките во тематската област на територијален квалитет и атрактивност.

Дополнителна цел беше да се идентификуваат заедничките предизвици и проблеми во транснационалното подрачје и да се набљудуваат со помош на истоветни индикатори. За да се поддржи мониторирањето со индикатори, беше развиена заедничка информативна база на податоци, дизајнирана така што да се овозможат измени и надградби во зависност од конкретните потреби на одредени територии.

Основната претпоставка на проектот беше дека одредени решенија (примери на добра практика) веќе се разработени, спроведени и достапни за размена меѓу различните земји од ЈИЕ и партнери во проектот.

Проектот беше имплементиран преку следниве активности:

- **идентификување на потребите** на носителите на одлуки во процесот на територијален развој. Различни креатори на политики и носители на одлуки беа вклучени во процесот на дизајнирање на територијалниот мониторинг, земајќи ги

предвид нивните потреби за информации и начинот на кој тие треба да се презентираат. Ваквите согледувања се користеа во текот на целиот проект заради дизајнирање на рамката за територијален мониторинг. Беше воспоставен процес за координација на политиките, кој се одвиваше на национално/регионално ниво. Беше изработен прирачник за координација на процесот на политики, кој беше редовно подобруван користејќи го искуството од проектот.

- **анализа на постојните рамки за територијален мониторинг (РТМ)** во земјите-партнери, што доведе до каталог на утврдената постоечка практика, кој служи како база на податоци за експертизата на дизајнирање на РТМ.
- **развивање на заеднички теоретски модел** на РТМ, дефинирање на целокупниот процес на територијален мониторинг, започнувајќи со потребите на носителите на одлуки, преку собирање и анализа на податоци, подготовка и пресметка на индикатори, па сè до подготовка на територијалниот извештај.
- **спроведување на теоретскиот модел** во партнерските земји/региони со фокус на повеќе нивоа врз меѓусекторската тема за „територијален квалитет и атрактивност“. Беа подготвени дефиниции за атрактивноста и квалитетот на територијата, како и индикатори, при што беа земени предвид согледувањата на вклучените креатори на политики и заинтересирани страни. Беше посветено внимание на постоењето, достапноста и квалитетот на податоците, па поради ова, по потреба и според релевантност, беа вклучени и консултирани набљудувачи (заводи за статистика и геодетски премер). Индикаторите беа утврдени врз основа на собраните податоци. При финализирање на излезниот резултат, беа земени предвид предложените усогласувања на податоците и заедничкиот модел на интероперабилност. Беа изработени регионални/национални извештаи за атрактивност на партнерските региони/земји, како и транснационален извештај за атрактивност. За овие

извештаи се дискутираше со креаторите на политики, со цел да се подобри употребливоста на резултатите од проектот во однос на нивните потреби.

- **подготовка на анализа на празнините** во различни земји/региони за да се идентификуваат најголемите или најважните празнини во земјата/регионот и врз таа основа, беше предложен акционен план за имплементација на системот за територијален мониторинг, т.е. што веќе може да се спроведе во релативно краток рок (во рамките на проектот), кои се посреднорочните и подолгорочните активности, повторно земајќи ги предвид локалните специфики и прифатливи решенија за носителите на одлуки.
- **изработка на препораки за политики** заедно со заинтересираните страни со помош на информации од извештаите за територијална атрактивност на национално, регионално и транснационално ниво.

2.3. ПАРТНЕРСТВО ВО ПРОЕКТОТ

Партнерството во АТРАКТИВНОСТ НА ТЕРИТОРИИ ВО ЈИЕ беше осмислено како комбинација од различни видови организации потребни за остварување на целите на проектот и за обезбедување трајност на резултатите од проектот:

- **организации со техничко знаење**, кои ги презедоа тешките задачи на развивање на рамката за територијален мониторинг, придружната методологија за собирање податоци и дефинирањето на индикаторите, како и обликувањето на процесот на територијална соработка;
- **јавни органи во областа на просторно-територијалното уредување**, кои беа одговорни за воспоставување и одржување на системите за територијален мониторинг, следење и анализирање на развојните трендови и

перспективи на нивните територии, и соработка при развивање на различни национални или регионални политики преку воспоставување и олеснување на процесот на координација на политиките;

- **партнери со воспоставени транснационални мрежи** кои обезбедија ефективна дисеминација на резултатите од проектот во ЈИЕ.

Бидејќи воспоставувањето на системите за територијален мониторинг и процесот на координација на политиките бара посветеност на регионалните и/или националните органи, со партнерството требаше да се осигури добра претставеност во проектот на локално ниво. Конечно, ефектите од политиките се гледаат на локално ниво и вклучувањето на локалните администратори е од клучно значење за спроведување на политиките. За да се обезбеди успешна имплементација на проектот, беше неопходно **партнерството да ги опфати оние организации од земјите-учеснички кои имаат капацитет и надлежност да ја преземат улогата на воспоставување на системите за мониторинг** на нивните територии и на олеснување на процесот за координација на политиките. Оттука, партнерите во проектот беа главно јавните органи кои се занимаваат со прашања на просторно планирање и уредување на национално и/или регионално ниво.

Беше обезбедена широка географска покриеност на земјите од ЈИЕ. Интеграцијата во проектот на земјите од Западен Балкан, кои се соочуваат со слаба развиеност на националната инфраструктура за просторни податоци и со значителен недостаток на територијални информации, беше еден од клучните двигатели за подготовка на овој проект и за осмислување на партнерството. Беа искомбинирани добрите практики и постоечките капацитети и вештини на партнерите, без оглед на нивното потекло, за да се дојде до најдобрите можни решенија за остварување на целите на проектот.

Беше обезбедена вертикална соработка преку вклучување на партнери на различни нивоа: меѓународно, национално, регионално и локално ниво (преку здруженија и асоцијации). Беше обезбедена хоризонтална интеграција преку вклучување на државните органи кои се занимаваат со територијален развој и координирање на различните сектори, како и преку конкретната секторска експертиза на вклучените партнери. Хоризонталната и вертикалната координација беа дополнително зајакнати во текот на имплементацијата преку вклучување во проектните активности на засегнатите страни и креаторите на политики од различни области и територијални нивоа.

3. ДОСТИГНУВАЊА И РЕЗУЛТАТИ НА ПРОЕКТОТ

3.1. РАЗВИВАЊЕ НА РАМКА ЗА ТЕРИТОРИЈАЛЕН МОНИТОРИНГ

Територијалниот мониторинг е периодичен преглед на предлог-плановите во текот на спроведувањето на политиката за просторно планирање. Континуираното мониторирање на просторниот развој треба да биде клучна алатка за креаторите на политики која ќе им овозможи да ги проценат најновите развојни трендови, да ги идентификуваат проблемите и да ги соопштат потребите за акција. **Квантитативните индикатори се користат за да се измерат и да се овозможи оцена на трендовите во просторното уредување, со цел да се обезбеди реализација или преформулација на целите на просторното планирање.**

Рамката за територијален мониторинг (РТМ) е модел на систем за територијален мониторинг (СТМ). Земјите од Југоисточна Европа имаат различни системи за територијален мониторинг во различни фази на развој. Некои системи се на ниво на модел или рамка, а некои од нив се понапредни, што е опишано на следните страници.

3.1.1. Рамка за територијален мониторинг

Главните елементи на РТМ се:

- правна рамка;
- институционална рамка;
- технолошка рамка;
- финансиска рамка.

Правната рамка може да се препознае на национално и регионално ниво. Националните закони релевантни за територијалниот мониторинг се:

- во Хрватска - Закон за просторно планирање и градба од 2007 година;
- во Унгарија - Закон за територијален развој и просторно планирање од 1996 година;
- во Србија - Закон за планирање и градба од 2009 година;
- во Словенија - тоа беше Законот за просторно планирање, од 2002-2007 година;
- во Македонија - Закон за спроведување на Просторниот план на Република Македонија (2004 г.); Закон за просторно и урбанистичко планирање (2005 г.) и Закон за национални просторни податоци и инфраструктура (2014 г.).

На регионално ниво, постојат закони во Австрија на ниво на федерални држави, но не сите имаат закони со кои се уредува територијалниот мониторинг, во Италија има Закон за регионално планирање од 2000 година за регионот Емилија Ромања, а во Федерацијата на Босна и Херцеговина постои закон за просторно планирање и користење на земјиштето од 2006 година, како и кантонските закони за просторно планирање. Подзаконски акти за територијален мониторинг постојат во Унгарија од 1997 година, во Хрватска од 2012 година, и во Федерацијата на Босна и Херцеговина од 2010 година.

Институционалната рамка е составена од институции на различни територијални нивоа кои треба да соработуваат хоризонтално и вертикално: институциите на национално ниво (министерствата во Босна и Херцеговина и Словенија), специјализираните институции за просторно планирање (ORÖK во Австрија, HZPR во Хрватска, VATI во Унгарија, ААП во Македонија и РАПП во Србија), и регионалните институции и нивните одделенија (Австрија, Емилија Ромања, Хрватска, Босна и Херцеговина).

Хоризонталната соработка се одвива не само на национално и регионално ниво, туку и на локално ниво и во прекуграничните области. НАЛАС и неговите членови ја поддржуваат соработката меѓу локалните заедници. Вертикалната соработка не се однесува само на соработката меѓу различните нивоа во национални рамки, туку и на меѓународното ниво во транснационалната соработка.

Технолошката рамка зависи од софтверот што се користи, врз основа на ГИС-платформа, како и на релациона база на податоци, како што се Оракл или серверот SQL. Се користат стандардите на Отворениот геопросторен конзорциум. Директивата INSPIRE нуди заедничка технолошка рамка за земјите од Југоисточна Европа.

Финансиската рамка зависи од расположивите средства дефинирани во националните, регионалните или локалните буџети. Странските инвестиции може да се обезбедат од меѓународните организации, институции или банки (ОН, Светска банка, ММФ, ЕБРД, ЕИБ, и др.). Поддршката од Европската унија може да се добие преку различни програми и фондови (ЕРДФ, ИПА, Кохезиониот фонд, Социјалниот фонд, и др.). Приватните инвестиции може да бидат самостојни или да се реализираат во партнерство со јавни инвестиции. На располагање се различни форми на инвестирање, како што се концесии, донации, кредити и сл.

3.1.2. Систем за територијален мониторинг

СТМ е директно поврзан со просторно-планските документи, извештаите за просторен развој и со информативниот систем за просторен развој. Неговите главни елементи се:

- целите на просторното планирање;
- предлозите и приоритетите на просторното планирање;
- индикаторите за територијалниот мониторинг;
- моделот на информативен систем за просторно уредување.

Просторно-планските документи во земјите-партнери содржат цели на просторното планирање и предлог-планови. Во земјите-партнери, утврдени се следниве видови на просторни планови:

- Национален концепт, стратегија или план за уредување на просторот;
- Просторен план на федералната единица;
- Регионален просторен или развоен план;
- Покраински координативен план;
- Просторен план со посебна намена или за одредено подрачје;
- Локален просторен или развоен план;
- Детален општински урбанистички план, план за зонирање или користење на земјиштето.

За време на проектот беше избран **заеднички сет на индикатори** за територијална атрактивност. Беа собрани вредностите на индикаторите за да се подготват националните извештаи за територијална атрактивност. Извештаите за територијална атрактивност имаат четири главни делови: вовед, индикатори, атрактивност во постоечките политики за развој, и приоритети на територијалната атрактивност со фокус врз населението, туристите, инвестициите, и знаењето и иновациите. Националните извештаи за територијална атрактивност се вклопуваат во Транснационалниот извештај за територијална атрактивност. Целта на Транснационалниот извештај за територијална атрактивност е да се даде целосна слика за атрактивноста на Југоисточна Европа, преку поддршка на креаторите на политики за територијална атрактивност, обезбедувајќи интеграција и сеопфатна анализа на резултатите од проектот.

Добрата практика од сите земји-партнери накосо е претставена во Извештајот за системи на територијален мониторинг. Беа собрани различни видови практики на територијален мониторинг: национални, регионални, секторски и прекугранични. Со овие примери на добра практика се дава преглед на состојбата на територијалниот мониторинг во земјите-партнери. Заедничката

територијална рамка за предложениот систем на мониторинг на територијалната атрактивност се заснова како врз претходното искуство на партнерите, така и врз резултатите од проектот „Атрактивност на територии во ЈИЕ“.

3.2. ОБЛИКУВАЊЕ НА ПРОЦЕСОТ НА ТЕРИТОРИЈАЛНА СОРАБОТКА

Со цел да се разрешат најчесто идентификуваните проблеми во областа на просторното планирање и управувањето, партнерите на проектот „Атрактивност на територии во ЈИЕ“ ги утврдија и ги развија елементите на регионалната рамка за територијален мониторинг потребни за координиран развој на територијалната атрактивност во Југоисточна Европа во иднина.

Развиената регионална рамка за територијален мониторинг вклучува осум елементи кои обезбедуваат доволна и соодветна основа за градење на дистрибуиран информациски систем за територијален мониторинг во регионот на Југоисточна Европа. Кога ќе се воспостави, ваквиот заеднички систем за територијален мониторинг треба да претставува сигурен извор на информации и платформа за навремено и координирано носење одлуки врз основа на докази и за преведување на политиките на ЕУ на транснационално, национално и регионално ниво.

Покрај тоа, предложената регионална рамка за територијален мониторинг на „Атрактивност на територии во ЈИЕ“ дава детали потребни за развивање на интероперативни системи за територијален мониторинг на ниво на секој партнер, а исто така, остава и доволно простор за приспособување кон спецификите и посебните потреби на секоја земја или регион. Заедно со мониторингот на територијалната атрактивност, регионалната рамка и концептот за информативен систем на „Атрактивност на

територии во ЈИЕ“ може да се прилагоди и да се примени во други димензии и карактеристики на територијалниот развој.

Со цел да се спроведат резултатите и насоките развиени во текот на проектот „Атрактивност на територии во ЈИЕ“, и да се реализираат предностите на територијалниот развој и управување во регионот на Југоисточна Европа, секој партнер во проектот изработи акционен план. Акционите планови содржат листа на активности и решенија што треба да ги заврши секој партнер во областа на правната, технолошката, финансиската и организациската рамка, со цел елементите на заедничката рамка за територијален мониторинг да се интегрираат во националните и/или регионалните рамки. По спроведувањето на акционите планови, сите партнери во „Атрактивност на територии во ЈИЕ“ во иднина треба да може ефикасно и ефективно да комуницираат и да ги координираат идеите, иницијативите и активностите за територијално планирање и развој, и на тој начин да изградат развојни акции и синергија меѓу клучните чинители кон остварување на визијата во Стратегијата Европа 2020.

Слика 1: Развиената регионална рамка за територијален мониторинг обезбедува платформа и насоки за градење или подобрување на националната/регионалната рамка за територијален мониторинг во четири области: правна, технолошка, финансиска и организациска)

3.3. ТЕРИТОРИЈАЛНА АТРАКТИВНОСТ

Концептот на територијална атрактивност

Методолошкиот пристап за постигнување на целта на заедничка рамка за територијална атрактивност опфати три чекори развиени комплементарно.

Првиот чекор вклучи разгледување на службените документи (стратешки и/или оперативни планови и програми), усвоени од

партнерските земји/региони, со цел да се види што значи „територијалната атрактивност“ во согласност со различните карактеристики.

За оваа цел беше изработен прашалник во кој се даде осврт на следниве прашања:

а) системи за територијален мониторинг во употреба во партнерските земји/региони и идентификување примери на конкретна добра практика;

б) дефинирање на територијалната атрактивност со помош на три прашалници за проценка на концептот, средствата, и (ако ги има), на конкретните индикатори кои произлегоа од истражувањето на достапните податоци.

Вториот чекор беше со цел да се оценат добиените одговори од партнерите со првично разгледување на концептот на територијална атрактивност (ТА) кој се користи во секој контекст и неговите импликации (на пример, привлекување на кого, каде, како, итн.), како и да се направи прелиминарна класификација на елементите на територијалниот капитал. Во анализата на службените програмски документи беше истакнат генералниот недостаток на конкретни политики фокусирани врз атрактивноста во подрачјето на Југоисточна Европа. Партнерите во „Атрактивност на територии во ЈИЕ“ идентификуваа слични елементи за „класификација“ и ги подредија според заедничката перспектива. Овие елементи се сметаат како основен услов за формирање на заедничка рамка за концептот на атрактивноста.

Во третиот чекор, меѓународните чинители и партнери беа замолени да го изразат своето мислење за значењето на територијалните елементи утврдени за процена на територијалната атрактивност, со цел да се добие ажуриран преглед на концептот за ТА и на елементите што треба да се земат предвид, прилагоден кон перспективите и потребите на секој партнер.

Употребливост на резултатите

Клучна претпоставка на проектот е дека промените во формите на територијалниот капитал и начините на кои тие се мобилизираат во одредени места (региони и градови во овој пример) донесуваат промени во релативното „позиционирање“ на регионите во поглед на нивната атрактивност и развојни потенцијали. Имајќи го ова предвид, креаторите на политики треба да разберат што е она што ја сочинува атрактивноста на европските градови и региони, како и импликациите за развојот од политиките осмислени заради зголемување на ефектот од европските директиви за просторно планирање во различни размери (од локално до ниво на ЕУ), како и важноста на секторските (непросторни) политики и импликациите од посеопфатните политики како што е „Европа 2020“.

Тврдиме дека:

- со сложените односи (интеракции) меѓу различните форми на територијален капитал се објаснува различната способност на местата за привлекување и задржување на различни целни групи;
- меѓутоа, тврдиме и дека поголемото присуство на потребниот територијален капитал не води автоматски до нивно привлекување и задржување;
- од најголема важност е капацитетот на локалната власт да ги мобилизира средствата, како во поглед на постоечките, така и во поглед на потенцијалните корисници или инвеститори.

3.4. РАЗВИВАЊЕ НА ОПШТО ПРИФАТЕНИ ИНДИКАТОРИ

Проверка на достапноста и карактеристиките на влезните податоци

Процесот на собирање и обработка на податоци заради создавање индикатори на територијална атрактивност започна по избирањето на заеднички сет од вакви индикатори. Првиот чекор беше барање достапни податоци и собирање на детаљни метаподатоци. Беше подготвен преглед на податоци за секоја земја/регион, за да се соберат информации неопходни за подготовка на усогласена заедничка методологија за утврдување на индикаторите за сите партнери во проектот. Секој преглед се состои од групи основни информации за достапните сетови на податоци. Беше употребен заеднички шаблон на документи за да се подготват усогласени извештаи за секоја земја/регион. Сетовите на податоци се групирани според опфатените аспекти (економија, општество, животната средина, наследство и други). Основните информации за секој сет се состојат од:

- назив и превод на сетот на податоци (назив во службениот регистар, заеднички назив на сетот, или клучни зборови);
- извор на податоците (институција, сопственик или давател на податоците; статус на институцијата);
- релевантни прописи (закони, акти и друго законодавство);
- употребени стандарди (меѓународни или национални стандарди, упатства, шифри и сл.);
- достапност и пристап до информации (ограничувања за лични, деловни, воени податоци; бесплатни; податоци за кои се плаќа + видови надоместоци; податоци со можност за преземање; податоци за испорака + вид на медиуми за нивно чување);
- просторна покриеност и рок на чување (држава, земјште/регион, покраина/округ, општина, само одбрани подрачја);
- содржина (нивоа на податоци, теми на податоци, табели со податоци, карактеристики на податоците, важни атрибути);

- квалитет на информациите - ниво на детали, прецизност (резолуција на податоците, размер на мапирање, просторна единица за доловување на податоците или позициона прецизност на податоците кои се гео-лоцирани со координати);
- белешки/забелешки;
- индикатори за кои може да бидат корисни податоците. Последниот дел се користи за дефинирање на односот спрема потенцијални индикатори кои би можеле да се пресметаат со помош на податоците.

Методологија за утврдување на индикатори за територијална атрактивност

Заедничката методологија за пресметка на индикаторите за територијална атрактивност ги одразува достапноста, навременоста и просторната резолуција (степен на детаљност) на сетовите податоци опишани во прегледите. **За определување на заедничките индикатори за атрактивност, беа избрани единици од NUTS 3 или нивни еквиваленти.** Кога недостигаа податоци на ова ниво, индикаторот се обработуваше на национално ниво или - во некои случаи - за други просторни единици/локации (на пример, региони, градови). **Беше избран период од една година за определување на вредноста на индикаторите, а 2013 година беше избрана како референтна година.** За „нултите извештаи“ беа собрани податоци за период од најмалку пет години (2008-2012 година), ако беше можно. Беа обработени временските серии за секој индикатор, за да се проценат линеарните трендови со помош на методот на најмали квадрати. **Беше определен годишен тренд на индикаторите како процент од растот/падот на вредноста на индикаторот на годишно ниво.** За секој индикатор извештаите вклучуваат:

- назив(и) на изворот на податоци и одговорна(и) организација(и);

- локатор(и) на изворот на податоци - директни веб-врски за пристап кон податоците;
- просторни и временски информации за сетот податоци;
- опции за преземање на податоците (ако е релевантно);
- дефиниција и единица-мерка на индикаторот (на пример, без единица-мерка, %, $\mu\text{g}/\text{m}^3$, l/cap);
- опис на пресметката на индикаторот и чекори на обработка на податоците;
- опис на проценката за трендот на индикаторот;
- карактеристични (на пример, минимални, максимални) вредности на индикаторот;
- карактеристични (на пример, минимални, максимални) годишни трендови на индикаторот;
- графикони и/или мапи кои ги прикажуваат разликите во индикаторот меѓу регионите и нивните промени со текот на времето (просторно-временски компарации);
- општи напомени за индикаторите (основни толкувања).

Беше употребен заеднички шаблон за подготовка на усогласени групи индикатори за територијалната атрактивност на секоја земја/регион.

Презентирање и толкување на индикаторите за територијална атрактивност

За секој индикатор на територијална атрактивност беше разгледан нов сет на метаподатоци и беше документиран во согласност со правилата INSPIRE за метаподатоци. Повеќето индикатори се базираат врз повеќе од еден сет на податоци, кои обично потекнуваат од повеќе од еден давател на податоци. Целосната постапка на пресметување може да се види во табеларните извештаи за пресметка на индикаторите, кои вклучуваат формули и графикони/дијаграми нацртани со помош на добиените вредности за

индикаторот и неговиот годишен тренд на вредности. Најчестите графיקони за опишување на индикаторите беа:

- графיקон со столпчиња, со вредности на индикаторот за најскорешниот период или за референтниот период (прогноза);
- линијски графיקон, со промените на индикаторот за разгледуваните периоди (го покажува трендот);
- пита-графикон, за детаљна анализа на индикаторот (на пример, по категории на влијание);
- графיקон со столпчиња, со годишни трендови на индикаторот (во %) за разгледуваните периоди.

Како резултати од проектот, секој партнер изготви (Национален) извештај за територијална атрактивност со помош на оваа заедничка методологија (осум извештаи). Врз основа на ваквите извештаи, беше подготвен интегрален извештај за Југоисточна Европа - (Транснационален) извештај за територијална атрактивност. Овие извештаи се наменети да бидат „нулти извештаи“ за идните компатибилни системи на мониторинг кои го покриваат регионот. За извештаите за територијална атрактивност, беа користени картографски прикази во прилог на графикоите наведени погоре. Како пример за прикажување на индикатор во национален извештај за атрактивност, прикажана е потрошувачката на вода по глава на жител во Словенија на сликите од 2 до 4.

Слика 2. Дневна потрошувачка на вода по глава на жител во Словенија, по региони, во 2013 година.

Слика 3. Дневна потрошувачка на вода по глава на жител во Словенија, по региони, во годините 2008-2012.

Слика 4. Годишни трендови на дневна потрошувачка на вода по глава на жител, по региони, 2008-2012 година.

Соодветните генерални забелешки (основни толкувања на индикаторите) ќе се појават на следниов начин:

„Просечната дневна потрошувачка на вода во Словенија изнесуваше околу 113 л/гл. на жител во 2012 година. Меѓутоа, овој индикатор значително варираше меѓу статистичките региони. Минимална потрошувачка на вода е забележана во статистичкиот регион Корушка (~ 53 л/гл. на жител), додека максималната потрошувачка е забележана во статистичкиот регион Горењска (~ 140 л/гл. на жител). Општиот тренд на потрошувачката на вода во Словенија може да се опише како благо опаѓање - годишниот тренд беше -1,49%. Меѓутоа, за пет од регионите, трендот на потрошувачка на вода сè уште расте. Најлош статистички регион во овој поглед беше Нотрањска со годишен тренд од +4,90%. Најповолен регион беше статистичкиот регион Корушка со годишен тренд од -6,12%.“

Предложен заеднички сет на индикатори за елементите на територијалниот капитал

За да се изнајдат соодветни индикатори за поединечните елементи на територијалниот капитал, во рамките на проектот беа искористени постоечките бази на податоци. Овие бази на податоци се од Еуростат, ОЕЦД, Европската комисија, Европската агенција за животна средина, Обединетите нации, УНЕСКО, Светската банка и проектите ЕСПОН.

Изборот на индикатори, исто така, зависеше од видот на индикаторот. **Беше важно за секој елемент да се утврдат барем по неколку основни индикатори, еден индикатор за „состојбата“** (индикатори чија цел е да се даде едноставен опис на моменталната состојба на развојот) **и еден индикатор за „притисокот“** (овие индикатори се користат за да се дијагностицира и да се измери процесот кој ќе влијае врз состојбата на напредокот). **Некои од избраните индикатори беа „индикатори за целта и за реакцијата на**

резултантните индикатори“ (со нив се проценува ефектот предизвикан од промените во политиките).

Првата листа на индикатори содржеше 41 индикатор на транснационално ниво. Конечниот избор беше направен по анализа на достапноста на податоците.

Анализа на достапноста на сетовите податоци

Главните цели на анализата на достапноста на податоците беа да се провери (за секоја земја/регион):

- достапноста на податоци за предложената група индикатори;
- зачестеноста на одржување на податоците;
- достапните нивоа на сетовите податоци.

Имаше два чекори во анализата на достапноста на податоците:

- проценка на наводната достапност на сетовите податоци;
- конечна проценка за достапноста на сетовите податоци.

За првиот чекор беа користени само извештаите за преглед на метаподатоци подготвени од страна на партнерите во проектот за нивните земји/региони.

За конечната проценка, информациите за достапноста на сетовите податоци беа проширени со помош на меѓународните даватели на податоци наведени во претходниот дел.

Резултатите од конечната проценка на достапноста на податоци покажуваат дека:

- 6 индикатори (од 41) може да пресметуваат помалку од 50% од партнерите во проектот;
- 5 индикатори може да пресметуваат 50% од партнерите во проектот;

- 30 индикатори може да пресметуваат повеќе од 50% од партнерите во проектот.

Анализа на зачестеноста на одржување на достапните сетови податоци

Целта на анализата на периодот на одржување на достапните сетови податоци беше да може да се дефинира „заеднички прифатлива зачестеност на одржување“ (на пресметките) за одреден индикатор од заедничката група индикатори на ниво на ЈИЕ.

Споменатите периоди на одржување се наредени (логично) според периодот (од најкусиот до најдолгиот). Средната зачестеност на одржување е:

- **секојдневно** за 2 индикатора;
- **еднаш годишно** за 33 индикатори;
- **на секои неколку години** за 3 индикатори;
- **непознато (НП)** за 3 индикатори.

Анализа на нивоата на достапните сетови податоци

Целта на анализата на скалата на нивоа за достапните сетови податоци беше на ниво на ЈИЕ да може да се дефинираат „заеднички прифатливи просторни единици (на пресметка) за одреден индикатор од заедничката група индикатори“.

Скалата на нивоа ја соопштија партнерите во проектот (земја, регион, федерација, федерална држава, макро-регион, покраина, статистички регион, округ, NUTS₂, NUTS₃, град, општина, населено место, или непознато).

Проблемот овде беше што нивоата на скалата тешко се споредуваа. Системот NUTS сè уште не е дефиниран за Србија и Босна и Херцеговина. За последните две се достапни неколку студии, така што може да се направи споредба, но овој систем не се користи за статистичка обработка.

Претставените нивоа на скалата се наредени (логично) според опфатената површина (од најмалата до најдолгата). Средните нивоа се:

- сите нивоа на скалата за 1 индикатор;
- земја/регион или NUTS₂ или NUTS₃ за 2 индикатори;
- земја/регион или NUTS₂ за 9 индикатори;
- земја/регион за 29 индикатори.

Конечна листа на заедничка група индикатори на транснационално ниво

Основата за конечниот избор на индикатори на транснационално ниво беше анализата на прегледи на метаподатоци. Изборот се состоеше од индикатори за кои беа достапни податоци кај повеќето проектни партнери. Елиминираните индикатори можеа да се стават во „листата на желби“ на национално ниво или во „листата на желби“ на партнерите во проектот за секоја земја/регион.

Конечниот број на индикатори беше 31 за партнерите на ЕРДФ и 29 за партнерите на ИПА. Конечната листа на заедничката група индикатори на транснационално ниво е дадена во следната табела. Двата индикатори достапни само за партнерите на ЕРДФ се прикажани во сиво.

Табела 1. Конечна листа на заедничка група индикатори на транснационално ниво

Еколошки капитал

Квалитет на животната средина		Вид
1.	Емисии на стакленички гасови (индикатор „Европа 2020“)	Состојба
2.	Загадување на воздухот: PM10	Состојба
3.	Загадување на воздухот: Концентрација на озон	Состојба
4.	Население поврзано со пречистителни станици за најмалку секундарно пречистување на урбаните отпадни води	Одговор

Територијален/екосистемски интегритет		Вид
5.	Вештачка површина според земјишната покривка „Корин“	Притисок

Природни ресурси и енергија		Вид
6.	Електрична енергија произведена од обновливи извори	Одговор
7.	Потрошувачка на вода по глава на жител	Притисок

Антропоичен капитал

Урбан квалитет		Вид
8.	Урбана/рурална популација (или урбана/рурална класификација)	Состојба

Квалитет на пределот		Вид
9.	Заштитен процент (%) од копнената површина (вкупно и по еколошки региони)	Состојба

Инфраструктура		Вид
10.	Популација (или домаќинства) со достапност до брз широкопојасен интернет (1 Мбит/секунда нагоре и надолу)	Состојба

Социо-културен капитал

Култура		Вид
11.	Број на театри, музеи, галерии и јавни библиотеки на 10.000 жители	Состојба
12.	Европски културни локалитети на листата на УНЕСКО за светско наследство, 2010 година	Состојба

Квалитет на живот		Вид
13.	Животен век при раѓање, по пол (индикатор „Европа 2020“)	Состојба
14.	Бруто расположив приход на домаќинствата	Состојба
15.	Лица во ризик од сиромаштија или социјална исклученост (индикатор „Европа 2020“) или % на лица во ризик од сиромаштија	Притисок

Економски/човечки капитал

Знаење и иновации		Вид
16.	Население на возраст 25-64 години со високо образование	Состојба
17.	Број на вработени во Истражување и развој од вкупната работна сила	Состојба
18.	Расходи на Истражување и експериментален развој како % од БДП (индикатор „Европа 2020“)	Одговор
19.	Патенти поднесени до Европската канцеларија за патенти на милион жители	Состојба

Вработеност		Вид
20.	Стапка на вработеност на возраст 20-64 години, по пол [%] (регионално) (индикатор „Европа 2020“)	Состојба
21.	Стапка на невработеност кај младите	Притисок

Специјализации / Клучни сектори		Вид
22.	Удел на вработеност по сектори	Состојба

Туризам		Вид
23.	Број на ноќевања на туристи по глава на жител годишно	Притисок
24.	Удел на вработеност во туризмот во вкупната вработеност	Состојба

Промоција на инвестиции		Вид
25.	Градежни дозволи (комерцијални, индустриски, институционални, резиденцијални) [во €]	Состојба
26.	% од БДП на странските директни инвестиции	Одговор

Население		Вид
27.	Стапка на прираст на населението	Состојба
28.	% од населението на возраст 20-64 години	Притисок
29.	Индекс на стареење	Притисок

Институционален капитал

Владеење		Вид
30.	Состав на расходите на локалната власт	Состојба

Меѓународни односи		Вид
31.	Број на странски студенти	Состојба

3.5. **КООРДИНАЦИЈА НА ПОЛИТИКИТЕ**

Канцеларијата за национално економско планирање (ONEP) од Унгарија обезбеди **методологија и алатки за координација на политиките** за територијален мониторинг, кои служат за подобрување на територијалната атрактивност. ONEP ги сумира своите наоди во прирачник. Со оваа вежба беа поддржани другите партнери во проектот и напредувањето на другите работни пакети. Прирачникот беше подготвен во рамките на практично ориентиран процес: **проектните активности помогнаа да ги истестираме нашите првични идеи за основна координација на политиките** во реален политички и работен контекст во различни земји.

Во прирачникот е претставен општ пристап и методологија за координација на политиките, фокусирајќи се првенствено врз засегнатите страни и учесниците во јавната администрација. Во прирачникот се разгледани сите релевантни аспекти на соодветно планиран процес на координација на политиките: (1) принципи и насоки за имплементација, (2) очекувани придобивки, (3) двигатели и потенцијални пречки за вклучување на засегнатите страни, (4) алатки и методи за градење капацитети, (5) техники кои во моментот нашироко се користат во цела Европа и во светот. Освен ваквиот општ пристап, во прирачникот се посветува особено внимание на прашањата за координација на политиките во врска со територијалниот мониторинг.

Со цел прирачникот да се направи релевантен во секојдневната пракса на планерите и другите стручни лица кои носат одлуки, беа собрани повратни коментари од партнерите со помош на прашалници. Исто така, беа организирани **работилници со вклученост на националните чинители** за да се идентификуваат најинтересните и најостварливите идеи. Партнерите во проектот за прирачникот обезбедија примери кои се појавија во текот на проектните активности, а кои беа поврзани со содржината или со формалните прашања на координација на политиките. Овие идеи се претставени во прирачникот меѓу неговите посебни прашања за територијалната атрактивност и развојот. Исто така, во прирачникот се дадени лесни практични упатства за организирање и управување со вклученоста на засегнатите страни.

Структурата на прирачникот е така дизајнирана што да овозможи широка применливост. Се надевам дека ќе го привлече вниманието на читателите со добриот баланс меѓу теоретскиот дел и информативните графички елементи. Прирачникот има визуелна структура во чиј центар стојат решенија, а неговата содржина лесно ги води корисниците меѓу различните пораки и прашања на координација.

3.5.1. Прирачник за процесот на координација на политиките

Проблемите и предизвиците со кои се соочуваат современите општества се сложени, а решенијата не може да се креираат само со тесна група на експерти во одреден сектор. **Изнаоѓањето решенија за постојните проблеми и задоволувањето на реалните општествени потреби изискуваат соработка** и координација на различни нивоа, што започнува во фазата на креирање политики, програми и проекти, а продолжува во текот на нивното спроведување, следење и евалуација. Свеста за важноста на

координацијата на политиките веќе постои, но нејзината имплементација во пракса сè уште е слаба во земјите на проектот. Соочени сме со недостиг на рамковни услови за координација, методолошки насоки, знаења, вештини и добри практики. Проектот „Атрактивност на територии во ЈИЕ“ направи чекор напред кон пополнување на оваа празнина.

Предизвикот на координација на политиките беше дискутиран од различни стојалишта на повеќето работилници на засегнатите страни во земјите на проектот. Стекнатите искуства заедно со препораките за поефикасна координација на политиките се претставени во Прирачникот за процесот на координација на политиките. Во овој дел се резимирани главните поенти на прирачникот.

Како да се разбере координацијата на политиките?

По дефиниција, координацијата на политиките е збир од активности што им овозможува на различни организации надлежни за развивање и спроведување на јавните политики да соработуваат, со цел да се избегне неусогласеност на целите и мерките, како и прекумерно или недоволно обезбедување на јавните услуги. Координацијата на политиките се случува кога агенциите за развивање на секторски политики, владините органи, невладините организации и другите релевантни актери се здружуваат за да осмислат и да спроведат заеднички политики. Сите актери се стремат кон една заедничка цел, а тоа е високо квалитетна и остварлива политика што е резултат на групната синергија. Координацијата на политиките не е централизиран процес со однапред дефинирани резултати. Напротив, таа е **управување со меѓузависноста на активностите кои водат кон една заедничка визија и заеднички цели**. Резултатите се постигнуваат преку интерактивен партиципативен процес со повеќе чинители, преку

споделување на знаењето и искуството, преку размислување, преговарање, адаптирање и колективно учење.

Зошто координацијата на политиките е важна и корисна?

Координацијата на политиките им носи усогласени и квалитетни долгорочни ефекти. Различните вклучени чинители придонесуваат со своето знаење и искуство, што ги движи политиките поблиску до реалните потреби, приоритети и вредности на заедниците. **Со координацијата се јакне заедничкото разбирање на визијата, целите и мерките на политиките, а со тоа се овозможува полесно спроведување и поефективна употреба на човечките, финансиските и други ресурси.**

Ефективниот процес на координација на политиките поврзува и вклучува различни чинители и создава доверба меѓу нив, со што расте заедничкото и поединечното ниво на знаење. Вклученоста на актерите кои подоцна ќе ги спроведуваат конкретните мерки на политиката придонесува кон остварливоста на политиката. Последно, но не и најмалку важно, процесот создава чувство на посветеност и сопственост врз политиката, и ја зголемува нејзината прифатливост и поддршката на засегнатите страни кои практично ја спроведуваат.

Кога зборуваме за просторна политика, добрата координација меѓу различните развојни и секторски политики е предуслов за постигнување на целите на територијална кохезија и територијален развој на транснационално, национално, регионално и локално ниво.

Кои се чинителите во процесот на координација на политиките?

Во случајот на просторната политика, **координацијата на политиките треба да опфати вертикална координација** меѓу различните нивоа на креирање политики, **хоризонтална координација** меѓу различните подрачја на политики, **територијална координација** меѓу различните административни подрачја или видови територии, **и координација со засегнатите страни**, вклучувајќи ги и засегнатата јавност, бизнис-секторот, секторот истражување, и граѓанскиот сектор.

Следниве учесници се релевантни за процесот на координација на политиките:

- претставници на организации и агенции надлежни за развивање и имплементација на политиките во подготовка;
- претставници на други релевантни сектори кои имаат влијание или кои потенцијално може да бидат под влијание на политиката во подготовка (во поглед на идентификуваните проблеми и причини за политиката, или во поглед на визијата, целите, и сл.);
- креатори и имплементатори на регионални политики;
- претставници на јавната администрација, носителите на одлуки на различни нивоа и со различни надлежности;
- релевантни чинители од јавниот и приватниот сектор и граѓанското општество, кои се под влијание на политиката, или би можеле да имаат влијание врз политиката во подготовка, или пак имаат интерес да се вклучат во подготовка на политиката.

Кои се факторите за успех на процесот на координација на политиките?

Следниве фактори влијаат врз процесот на координација на политиките:

- степен на партиципативна култура во општеството;
- политичка волја и поддршка;

- мотивираност на чинителите;
- ефикасна комуникација и обезбедување информации;
- обезбедени ресурси, особено лидер на процесот;
- знаења и вештини за дијалог меѓу чинителите;
- отворени форуми за дијалог;
- законска рамка и баланс на моќта;
- мониторинг, евалуација и заедничко учење.

Како координацијата на политиките може да се спроведе во пракса?

Три главни чекори се од суштинско значење за спроведување на ефективен процес на координација на политиките: добар план на процесот, ефективно информирање на сите заинтересирани страни, и воспоставување на консултативни форуми.

Дијалогот со заинтересираните страни треба да започне на почетокот од подготовката на политиката, и треба да продолжи низ сите фази на процесот. За таа цел, се препорачува да се воспостави **координативно тело** (со способен главен координатор и модератор) и да се изработи **дизајн за процесот на координација на политиките** со дефиниции на следниве клучни елементи:

- главни цели на координацијата на политиките (реални и разбирливи за сите вклучени чинители);
- релевантни чинители, со начини за нивно привлекување и мотивирање да се вклучат во процесот;
- специфични цели и прашања за кои ќе се разговара во одредени фази од подготовката на политиката;
- принципите и правилата за квалитет, како и функционалната координација на политиките треба да ги почитуваат сите вклучени заинтересирани страни;
- информативни материјали, комуникациски алатки и канали;
- форуми и настани за консултации/дијалог заедно со временски распоред;

- начини на земање предвид на резултатите од консултациите;
- создавање мрежа на вклучените чинители заради идна соработка.

Обезбедувањето информации треба да ги содржи **сите релевантни информации и податоци поврзани со содржината**, како и информации за целиот консултативен процес и неговите потенцијални резултати и ефекти. **Комуникацијата со чинителите** треба да биде континуирана во текот на целиот процес.

Доброто планирање на процесот на координација не значи постигнување на крајната цел, но тоа секако е предуслов за ефективно координирање на политиките што следуваат во пракса.

Тоа што го прочитавте погоре е само краток опис на главните аспекти на процесот на координација на политиките. Имате покана да дознаете повеќе од Прирачникот за процесот на координација на политиките на „Атрактивност на територии во ЈИЕ“.

4. ДОДАДЕНА ВРЕДНОСТ И ИНОВАТИВНА КОМПОНЕНТА НА ПРОЕКТОТ

Проектот „Атрактивност на територии во ЈИЕ“ **воведе нов пристап** кон земјите-партнери преку изградба на рамка за територијален мониторинг која е директно поврзана со процесот на координација на политиките и обратно.

Проектот „Атрактивност на територии во ЈИЕ“ е изграден врз основа на претпоставката дека со внесување на солидни информации за териториите во **дискусијата со различните чинители, ќе се подобри процесот на координација** меѓу различните јавни политики. Оваа претпоставка доведе до многу конкретен дизајн на проектот, во кој се испреплетуваат две групи на активности - изградба на систем за територијален мониторинг заради подобрување на сознанијата за териториите од една страна, и вклучување на засегнатите страни во дискусијата околу трендовите на територијален развој и политичките цели од друга страна.

Искуствата стекнати во текот на спроведувањето на проектот ја потврдија претпоставката.

Проектот „Атрактивност на територии во ЈИЕ“ ја **подобри партиципативната култура и секторската соработка** со вклучување на клучните чинители во спроведувањето на проектот, а што порано не беше традиција во земјите од ЈИЕ. На неколку настани за

чинителите во сите земји на проектот, креаторите на политики и носителите на одлуки одговорни за спроведување на политиките, како и претставниците на организациите за просторно планирање и за регионален развој, претставниците на локалните и националните органи и агенции, истражувачите и претставниците на граѓанскиот сектор се приклучија во дијалогот за територијален развој и координација на политиките. **Новите територијални докази** претставени од проектот поттикнаа вклучување на засегнатите страни во дискусија за состојбата на територијата, нејзините проблеми и потенцијали. Учесниците ја изразија додадената вредност на пристапот на проектот и **употребливоста на територијалните информации** презентирани на работилниците во нивните секојдневни активности, како и важноста на понатамошниот развој на националните/регионалните системи за територијален мониторинг со кои се обезбедуваат информации и на локално ниво.

Целта на ангажирање на овие чинители во заеднички дискусии беше не само да се **внесат нови сознанија во процесот на имплементација на проектот**, туку и да се **премости јазот** меѓу експертите кои обезбедуваат територијални анализи, и креаторите на политики и носителите на одлуки кои ги користат ваквите информации во својот дел од политичкиот циклус. Ваквиот **иновативен партиципативен процес** придонесе кон подобри резултати на проектот и кон решавање на проблемите на дисеминација и комуникација, како и за заштеда на време. Вклучените чинители ги изнесоа своето знаење и податоци, особено во однос на потребите во нивната професионална работа во областа на територијалниот развој. Тие коментираа и за среднорочните резултати од проектот и дадоа предлози за сите аспекти во врска со содржината. На овој начин, тие соучествуваа во конечните резултати од проектот и ги направија поупотребливи. Во рамките на проектот, информациите им се презентираа на носителите на одлуки разбирливо и интерактивно, овозможувајќи дискусии и појаснувања. **Работилниците со чинителите придонесоа кон подобрување на заедничкото разбирање на стручните анализи, како и кон користење на заеднички јазик.** Носителите на

одлуки добија презентации прилагодени кон нивните потреби за задоволување на уникатните и специфични барања во политиките за територијален развој. Носителите на одлуки, на кои обично им се потребни информации во лет, сега ги имаат на интернет, со индикатори и прецизни просторни податоци за атрактивноста во партнерските региони. Ова **овозможува одлуките да бидат засновани врз цврсти докази** и го чини територијалниот развој поефективен.

Клучна тема на повеќето работилници со заинтересираните страни беше координацијата на политиките, а врз основа на овој процес беше можно да се направи чекор напред кон подобрување на координацијата на политиките во пракса. Чинителите во сите земји-партнери ја анализираа фактичката состојба и бариерите за поефикасна координација на политиките, и разговараа за начините на зајакнување на координацијата на политиките во иднина. Препораките и методолошките упатства се претставени во еден од резултатите на проектот - Прирачникот за процесот на координација на политиките.